

IDEAS

Deinstitucionalizacija ustanova za decu i mlade

Sažetak analize mogućnosti prve faze transformacije
za pet velikih domova

Milanović Marko
Beograd, 2015

1 Uvod

Srbija je u proteklih 10 godina učinila značajne napore na unapređenju prava dece koja su korisnici sistema socijalne zaštite. Ipak, trenutni pravac razvoja sistema socijalne zaštite i način njegovog finansiranja nije u potpunosti usklađen sa UN Smernicama za alternativno staranje o deci i ne pruža adekvatnu podršku deci koja su bez roditeljskog staranja ili u riziku da ostanu bez istog. Umesto da smanjenje broja dece u ustanovama prati i podrška biološkoj porodici i unapređenje uslova za život dece u zajednici, smanjenje broja dece koja žive u ustanovama u Srbiji skoro da je u potpunosti zasnovan na snažnom razvoju hraniteljstva.

Odsustvo podrške porodicama ogleda se i u strukturi finansiranja usluga socijalne zaštite. Dok se sa nacionalnog nivoa finansira samo briga o deci koja su već izdvojena iz porodica, podrška deci koja su u riziku da ostanu bez roditeljskog staranja prepuštena je finansiranju sa lokalnog nivoa, na kojem ne postoje namenska sredstva za ovu vrstu usluga. Iz tog razloga su usluge u zajednici, a posebno one koje su usmerene na jačanje porodice dece u riziku, nedovoljno i neravnomerno razvijene i neodržive. Odsustvo podrške porodicama dece posebno pogađa decu sa smetnjama u razvoju. Sve ovo dovodi do toga da se krše osnovna prava dece, kao što je pravo na porodicu, a novac iz budžeta troši na skupe usluge koje predstavljaju pre svega alternativu porodici, a ne pružaju podršku porodici deteta, kao najboljem okruženja za razvoj.

2 Svrha i cilj

Kako bi se unapredilo poštovanje prava dece u okviru sistema socijalne zaštite, pre svega pravo na život u porodici i deo sistema uskladio sa UN Smernicama, IDEAS je tokom 2014. godine sproveo analizu karakteristika korisnika i kadrovskih resursa ustanova za smeštaj dece i mladih uz finansijsku i tehničku podršku UNICEF-a. Cilj ove analize bio je definisanje modaliteta i prioriteta transformacije, odnosno deinstitutionalizacije, pet velikih domova za smeštaj dece i mladih sa smetnjama u razvoju: Kolevka, Veternik, Sremčica, Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine i Dr. Nikola Šumenković. Prilikom analize u obzir je uzeto ograničenje finansiranja usluga na lokalnom nivou, odnosno prilikom analize zadržan je deo smeštajnih kapaciteta. U tom smislu na ovu analizu može se gledati kao na prvu fazu transformacije ustanova. Potpuna transformacija ustanova u pružaoce usluga bila bi moguća kada se unapredi održivost, sveobuhvatnost i fleksibilnost usluga na lokalom nivou. Ove ustanove odabrane su zato što je u njima nalazi više od 50 dece i mladih, a dosadašnji izveštaji ukazuju na nepovoljne uslove za razvoj dece u ovim ustanovama. Kako bi se stekao potpun uvid u položaj ovih ustanova u sistemu socijalne zaštite prvo će biti prikazani podaci o karakteristikama dece koja žive u ustanovama za smeštaj dece i mladih, a zatim detaljnija analiza koja se odnosi na pet navedenih ustanova. U daljem tekstu predstavljene su osnovni zaključci i preporuke sprovedene analize.

3 Metodologija

Kako bi se unapredilo poštovanje prava dece u okviru sistema socijalne zaštite, pre svega pravo na život u porodici i deo sistema uskladio sa UN Smernicama sprovedena je analiza karakteristika korisnika i kadrovskih resursa ustanova za smeštaj dece i mladih. Cilj ove analize bio je definisanje modaliteta i prioriteta transformacije, odnosno deinstitutionalizacije, pet velikih domova za smeštaj dece i mladih sa smetnjama u razvoju: Kolevka, Veternik, Sremčica, Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine i Dr. Nikola Šumenković. Ove ustanove odabrane zato što je u njima nalazi više od 50 dece i mladih, što je u suprotnosti sa UN Smernicama i Zakonom o socijalnoj zaštiti, a dosadašnji izveštaji ukazuju na nepovoljne uslove za razvoj dece u ovim ustanovama. Kako bi se stekao potpun uvid u položaj ovih ustanova u sistemu socijalne zaštite prvo će biti prikazani podaci o karakteristikama dece koja žive u ustanovama za smeštaj dece i mladih, a zatim detaljnija analiza koja se odnosi na pet navedenih ustanova.

4 Šta je potrebno uraditi kako bi se unapredila zaštita dece bez roditeljskog staranja i u riziku da ostanu bez istog?

4.1 Sprovesti reviziju Uredbe o mreži ustanova socijalne zaštite

U strukturi smeštajnih kapaciteta dominiraju ustanove sa više od 100 mesta, a polovina smeštajnih kapaciteta osim za smeštaj dece i mladih predviđena je i za smeštaj odraslih korisnika. Takva organizacija mreže ustanova ima negativan uticaj na kvalitet podrške za decu, te je potrebno izvršiti reviziju mreže ustanova za decu i mlade.

Od 17 obuhvaćenih ustanova, 12 je namenjeno smeštaju dece i mladih bez roditeljskog staranja ili dece i mladih sa

smetnjama u razvoju, a 5 ustanova i smeštaju odraslih osoba sa intelektualnim i mentalnim teškoćama u komunikaciji. Od ukupnog broja ustanova samo jedna ima predviđen smeštajni kapacitet za 12 korisnika ili manje, 10 ima smeštajni kapacitet od 13 – 50 korisnika, dok 6 ima smeštajni kapacitet za više od 50 korisnika. Osim što ovakva organizacija nije u skladu sa međunarodnim standardima, Uredba nije u skladu ni sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, kojim se propisuje da dom za smeštaj dece i mladih ne može imati kapacitet veći od 50 korisnika.

Ukupni smeštajni kapacitet analiziranih ustanova iznosi 2448 korisnika. Od tog broja, čak 77% smeštajnih kapaciteta nalazi se u pet velikih ustanova koje su predmet bliže analize, a čiji se smeštajni kapacitet kreće od 180 do 500 korisnika. Ukoliko se analizira struktura planiranog smeštaja u odnosu na nezavisne smeštajne jedinice, može se zaključiti da je čak 71% kapaciteta predviđeno za smeštaj više od 50 korisnika, 28% za smeštaj od 13 do 50 korisnika, i tek 1% za smeštaj 12 ili manje korisnika. Iako se ustanove nalaze u mreži ustanova za smeštaj dece i mladih, čak 33% smeštajnih kapaciteta predviđeno je za smeštaj odraslih korisnika.

4.2 Razviti veći broja manjih smeštajnih kapaciteta i smanjiti broj dece u ustanovama koje imaju veći kapacitet za smeštaj

Najveći broj dece živi u smeštajnim jedinicama u kojima je smešteno više od 100 dece i mladih, što predstavlja direktno kršenje Zakona o socijalnoj zaštiti. Kako bi se unapredila zaštita dece na smeštaju i sistem uskladio sa Zakonom o socijalnoj zaštiti i UN Smernicama potrebno je što pre razviti smeštajne jedinice manjeg kapaciteta i smanjiti broj dece u ustanovama velikog kapaciteta.

Na dan 31.12.2013. godine u ustanovama za decu i mlade se nalazilo 2075 korisnika, što predstavlja relativno visok stepen popunjenosti kapaciteta (83%). U tom trenutku na smeštaju je bilo 841 dete (41%), 474 mladih (23%) i 760 odraslih (37%), pri čemu 98% odraslih korisnika čine osobe sa invaliditetom. Iako tek 18% ustanova ima predviđen kapacitet veći od 100 korisnika, one obuhvataju skoro 3/4 smeštajnih kapaciteta, pa i pored napora da se razviju manji smeštajni kapaciteti, 72% dece i dalje živi u ustanovama u kojima je smešteno više od 100 dece i mladih, a tek 3% u ustanovama sa 12 ili manje korisnika. Ovome doprinosi i nejednaka popunjenost ustanova sa manjim, odnosno većim kapacitetima, pri čemu je popunjenost ustanova sa kapacitetom do 50 korisnika tek 48% u odnosu na broj propisan mrežom.

4.3 Sprečiti odliv resursa za decu i mlade sa nacionalnog nivoa

Resursi koju si prvobitno bili namenjeni smeštaju dece i mladih se ubrzano i neplanski odlivaju i pretvaraju u resurse za odrasle i stare, bez adekvatne izgradnje novih resursa za decu. Kako bi osigurala poštovanje prava dece i unapredila sistem zaštite dece država treba da postepeno ove resurse vrati prvobitnoj nameni kroz proces transformacija ustanova za decu i mlade ili da uloži nova sredstva za zaštitu dece.

Ukoliko posmatramo udeo dece i mladih u odnosu na trenutni broj korisnika na smeštaju vidimo da se 2/3 trenutno raspoloživih resursa namenjenih zaštiti dece i mladih zaista koriste za ovu namenu, dok se preostali resursi koriste za smeštaj osoba sa invaliditetom koji čine 98% odraslih korisnika u ovim ustanovama. To je posledica izostanka planske deinstitutionalizacije, lošeg planiranja stalnosti i odsustva podrške za život dece sa smetnjama u razvoju u zajednici, pa domovi za decu postaju trajno mesto života za ove korisnike. Ovaj proces domove dovodi u proces svojevrsne naplanirane „transformacije“, usled koje su ovi domovi na putu da postanu domovi za odrasle. Tako odrasli čine čak 72% korisnika ustanove Dr. Nikola Šumenković, 56% korisnika Veternika i 45% korisnika Sremčice. Time se resursi koji se finansiraju sa nacionalnog nivoa, a koji su prvobitno planirani za decu, postepeno prelivaju u resurse za odrasle.

Ovaj proces na žalost ne prati uvođenje novih resursa za zaštitu dece.

4.4 Razviti i obezbediti sredstva za usluge za podršku porodicama dece koja su lišena roditeljskog staranja ili su u riziku da ostanu bez istog

U poslednjih deset godina dolazi do značajnog porasta broja dece na formalnom smeštaju. Trenutno se sa nacionalnog nivoa, kroz namenska sredstva, finansira samo podrška deci koja su izdvojena iz porodica, ali ne i podrška deci koja su u riziku da ostanu bez roditeljskog staranja. Kako bi država u punom smislu poštovala prava dece i sprečila izdvajanje dece iz porodica, Srbija treba da razvije sistem namenskog finansiranja usluga za podršku porodicama dece koja su lišena roditeljskog staranja ili u riziku da ostanu bez istog.

Srbija se često predstavlja kao dobar primer uspešnog smanjenja broja dece na smeštaju u ustanovama. Ipak potrebno je dublje razumevanje ovog procesa. Smanjenje broja dece u ustanovama pre svega je posledica snažnog razvoja hraniteljstva, jačanja mera zabrane ulaska dece u ustanove i prerastanja dece uz dalji boravak u istoj ustanovi, a ne razvoja usluga koje bi prevenirale izdvajanje dece iz porodica. Na taj način se problem samo prividno rešava

na finansijski najzahtevniji način kojim se ne poštuje najbolji interes i pravo deteta da živi u svojoj porodici.

Trenutno se usluge namenjene ovoj porodicama dece finansiraju iz budžeta lokalnih samouprava. Nedostatak finansijskih sredstava na lokalnom nivou, nerazumevanje značaja socijalne zaštite na nivou lokalnih samouprava čini ove usluge nestabilnim, a često i neodrživim. Drugim rečima, od „sigurnih“ sredstava u Srbiji finansiraju se samo usluge smeštaja – smeštaj u dom i u hraniteljsku porodicu. U tom smislu sistem i dalje ostaje fokusiran na brigu o deci koja su izdvojena iz porodica, a ne podršku porodicama kako ne bi došlo do izdvajanja. Ovo znači da je i pored opsežnih reformi sistema, paradigma na kojoj je sistem zasnovan ostala ista već više od 50 godina. Trenutni izazov za sistem ogleda se u promeni paradigme podrške deci, koja sa podrške deci koja su izdvojena iz porodice treba da pomeri na stvaranju uslova da deca ostanu u svojim biološkim porodicama.

4.5 Razviti i obezbediti finansiranje usluga podrške porodicama dece sa smetnjama u razvoju koja su u riziku da budu izdvojena iz porodice

Deca sa smetnjama u razvoju su u posebno velikom riziku od institucionalizacije. Kako bi se zaštitila prava ove dece država treba što pre da razvije i obezbedi finansiranje za usluge podrške porodicama dece sa

smetnjama u razvoju, a kako smetnje u razvoju ne bi predstavljale razvoj za izdvajanje deteta iz porodice.

Deca sa smetnjama u razvoju su disproportionalno zastupljena na smeštaju u odnosu na decu bez smetnji u razvoju. Tako čak 61% dece na smeštaju ima neki oblik smetnji u razvoju, kao i 73% mladih. Što se tiče izlaska dece sa smetnjama postoje značajne razlike između različitih ustanova. Kolevku je u periodu 2009 – 2014. napustilo 177 dece, a najzastupljeniji razlozi za prekid smeštaja su u Kolevcima prelazak na drugi oblik formalnog smeštaja (45%), smrtni ishod (29%) i povratak u biološku porodicu (13%). Veternik je u periodu 2009 – 2014. godina napustilo 23-oje dece, pri čemu dominira smrtni ishod (44%), zatim povratak u biološku ili srodničku porodicu (21%), dok su preostali korisnici premešteni u drugi oblik smeštaja. U domu Dr. Nikola Šumenković je u periodu 2010 – 2014 godina prekinut smeštaj za samo 8-oro dece, i to tako što je 4-oro premešteno u hraniteljske porodice a 4-oro je preminulo. Iako se dinamika izlaska i dominantni oblici izlaska razlikuju, može se uočiti da se manje od 1/5 dece vraća u svoju ili srodničku porodicu nakon smeštaja u dom, odnosno da dom nema komplementarnu ulogu u odnosu na porodicu već predstavlja alternativu porodici.

4.6 Izvršiti analizu adekvatnosti postojećih i planiranih standarda rada ustanova za decu i mlade u odnosu na ciljeve zaštite i uskladiti resurse ustanova za decu i mlade sa promenama u karakteristikama korisnika

Na nivou ustanova za zaštitu dece i mladih u periodu 2009 – 2014. godina nije došlo do značajnijih promena broja korisnika, mada različite institucije beleže različite trendove kretanja broja korisnika. U okviru ustanova za mešoviti smeštaj dece i mladih i odraslih dolazi do stagniranja broja korisnika, ali smanjenja broja dece, dok u velikim ustanovama za smeštaj dece dolazi čak i do porasta broja dece. Do smanjenja dece dolazi u ustanovama za smeštaj dece i mladih manjeg kapaciteta, što je kontradiktorno obzirom da ove ustanove mogu načelno da pruže bolju brigu deci od većih ustanova.

Poslednjih godina dolazi do značajnih promena u strukturi korisnika, što nije pratilo i strukturalno i funkcionalno prilagođavanje ustanova. Isto tako, postoje značajne razlike između propisane strukture zaposlenih i realne. Struktura zaposlenih radnika, na osnovu sistematizacije, ne odgovara realnom opisu poslova radnika, nije usklađena sa trenutno važećim

standardima, a ne postoji ni procena da li je adekvatna u smislu zadovoljenja potreba dece na smeštaju. Primenom standarda bi u većini ustanova došlo do značajnog smanjenja broja zaposlenih, iako se zaštita i sa ovim brojem zaposlenih prema navodima zaposlenih otežano ostvaruje. Zato je potrebno izvršiti detaljnu analizu ustanova sa stanovišta kadrovskih i infrastrukturnih kapaciteta i uskladiti ih sa ciljevima rada ovih ustanova.

Prema podacima Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u periodu od 2009 – 2013. godine na smeštaj u ustanove za smeštaj dece i mladih primljeno je 1205 korisnika, a napustilo ih je 1160, što je povećanje od 45 korisnika.

Tabela. Promena broja korisnika ustanova za decu i mlade

	Počeo smeštaj	Prestao smeštaj	Promena broja
2009 ▲	264	176	88
2010 ▲	254	233	21
2011 ▼	199	213	-14
2012 ▼	276	291	-15
2013 ▼	212	147	-35
UKUPNO ▲	1205	1160	45

Uočljivo je da je porast bio izražen 2009 – 2010. godine, kada je razlika u korist primljenih iznosila 109. Od tada je konstantno prisutan trend većeg izlaza u odnosu na ulazak korisnika. Prilikom analize promene broja korisnika na osnovu podataka Ministarstva za rad, zapošljavanje,

Do značajnog pada broja korisnika dolazi u ustanovama čiji je kapacitet za smeštaj manji od 50 korisnika. Prema Uredbi, ukupan kapacitet ovih ustanova iznosi 412, a u njima je smešteno 196 dece i mladih, od čega 142-oj dece. Nakon povećana broja korisnika tokom 2009. godine, kada je smešteno 133 korisnika u ove ustanova, dolazi do konstantnog pada broja korisnika za prosečno 28 korisnika godišnje. Ukoliko se ovakav trend nastavi, do početka 2017. godine broj korisnika u ovim ustanovama će biti takav da će svaka ustanova imati broj korisnika kao mala domska zajednica.

Sa druge strane dolazi do blagog porasta broja korisnika (2.1%) u ustanova za mešoviti smeštaj dece i mladih i odraslih, mada sa tendencijom povećanja izlaza i smanjenja prijema. Prema Uredbi, ukupni smeštajni kapacitet ovih ustanova iznosi 1250 korisnika, što čini čak 50% smeštajnih kapaciteta ustanova za decu i mlade, a na kraju 2013. godine na smeštaju je bilo 1218 korisnika, od čega 185 dece i 321 mladih. Od tog broja 80-oro dece je na smeštaju u Sremčici, 72-oje u Veterniku i u Stamnici 33-oje dece. Struktura dece u odnosu na uzrast u ovim ustanovama je takva da je najveći broj korisnika na početku 2014. godine bio stariji od 13 godina. Ukoliko bi se zabranio prijem i bez dodatnih intervencija u ovim ustanovama do 2018. godine ostalo bi 23-

oje dece - u Sremčici bi ostalo 14-oro dece, u Veterniku 9-oro a u Stamnici ne bi ostalo nijedno dete. Kako se u sve tri ove ustanove na godišnjem nivou u periodu 2009 – 2013 smeštano 19-oro dece, a smanjenje broja korisnika u ustanovama sa kapacitetom ispod 50 korisnika u proseku iznosi za sada 28 korisnika godišnje, pretpostavka je da domovi sa manjim kapacitetom mogu da preuzmu ovaj priliv.

Do velikog porasta broja dece dolazi u Kolevcu, gde je u periodu 2009 – 2014. godine broj korisnika povećan za 21%, sa 140 na 169. Broj smeštaja na godišnjem nivou je relativno visok, i iznosi u proseku 18. Sličan trend može se uočiti i u Centru za zaštitu odojčadi, dece i omladine u kojem je došlo do blagog povećanja korisnika, ali sa tendencijom sve većeg ulaska i sve manjeg izlaska dece. Tako dok je u toku 2009. godine u Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine izašlo 20 dece više od broja smešteno dece, tokom 2013. godine smešteno je 20 više nego što je izašlo. Ovo ukazuje na mogućnost daljeg povećanja broja dece u ovim ustanovama. Na kraju 2013. godine je u Centru za zaštitu odojčadi, dece i omladine bilo smešteno 277 dece, 50 mladih i 10 odraslih korisnika.

Do velikog porasta broja dece dolazi u Kolevcu, gde je u periodu 2009 – 2014. godine broj korisnika povećan za 21%, sa 140 na 169. Broj smeštaja na godišnjem nivou je relativno visok, i iznosi u proseku 18. Sličan trend može se uočiti i u Centru za zaštitu odojčadi, dece i omladine u kojem je došlo do blagog povećanja korisnika, ali sa tendencijom sve većeg ulaska i sve manjeg izlaska dece.

Tako dok je u toku 2009. godine u Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine izašlo 20 dece više od broja smešteno dece, tokom 2013. godine smešteno je 20 više nego što je izašlo. Ovo ukazuje na mogućnost daljeg povećanja broja dece u ovim ustanovama. Na kraju 2013. godine je u Centru za zaštitu odojčadi, dece i omladine bilo smešteno 277 dece, 50 mladih i 10 odraslih korisnika.

Iako još uvek nije sprovedena procena stepeni podrške, u velikim domovima za decu kao što su Kolevka i Centar za zaštitu odojčadi, dece i omladine veliku grupu dece čine deca i mladi na prvom smeštaju podrške, kojima je u većoj meri potrebna medicinska nega nego podrška u okviru sistema socijalne zaštite. U tom smislu ovi domovi, kao i Veternik na sebe delimično preuzimaju brigu koju bi zajedno trebalo da realizuju ustanove zdravstvene i socijalne zaštite, što pre. Isto tako, i u drugim domovima u mreži dolazi do smeštaja dece sa smetnjama u razvoju, što ne prate i prilagođavanja u smislu kadrovskih rešenja i materijalnih resursa. Tako na primer domsko odeljenje Hristina Markišić po sistematizaciji ima samo 7 vaspitača, a 86% dece ima smetnje u razvoju. Zaposleni navode da i ukoliko deca nemaju smetnje u razvoju, u domove se uglavnom smeštaju deca koja su promenila nekoliko hraniteljskih porodica i koja su upućena na domski smeštaj zbog značajnijih problema u ponašanju. Ovo dovodi do značajnih problema u organizaciji stručnog rada. U velikim ustanovama u kojima dolazi i do smeštaja odraslih poseban problem predstavlja što iako postoje radne jedinice, službe nisu organizovane tako da omogućavaju odvojen rad sa decom i odraslima, već se radi sa svim korisnicima zajedno. U tom smislu stručni rad nije organizovan na način da deci pruža

mogućnost da razviju stabilne odnose sa pružaocima nege, sva deca nemaju pristup edukativnim aktivnostima niti su uključena u aktivnosti u zajednici, ne postoji sistemska podrška održavanju odnosa deteta sa porodicom, odnosno zaštita nije organizovana oko potreba dece. Sve navedeno negativno utiče na kvalitet rada sa decom u ustanovama u mreži.

U ustanovama za decu i mlade zaposleno je 1465 radnika, odnosno 1 radnik na 1.4 korisnika. Najviše radnika zaposleno je na pozicijama tehničkog i administrativnog osoblja, zatim medicinskih sestara, negovatelja i vaspitača, a stručni radnici čine 8% zaposlenih.

U ustanovama za decu i mlade je na kraju 2014. godine bilo zaposleno 1465 radnika, što je 1 radnik na 1.4 korisnika. Najviše je bilo zaposlenih medicinskih sestara (23%), a zatim negovatelja (15%) vaspitača (11%). Stručni radnici čine 8% zaposlenih a menadžment 3%. Na različitim tehničkim i administrativnim poslovima bilo je zaposleno 34% stručnih radnika.

Najveći udeo radnika ima završenu srednju školu (57%), ali veliki broj zaposlenih ima i završen fakultet (23%). Višu školu završilo je 8% radnika, a samo osnovnu školu završilo je 12% stručnih radnika.

	Broj zaposlenih	Procenat zaposlenih	Broj korisnika po zaposlenom
Tehničko i administrativno osoblje	499	34.1	4
Medicinske sestre	338	23.1	6
Negovatelji	224	15.3	9
Vaspitači	162	11.1	13
Stručni radnici	114	7.8	18
Menadžment	42	2.9	49
Radni terapeuti	31	2.1	67
Lekari	20	1.4	104
Domaćice	19	1.3	109
Fizioterapeuti	11	0.8	189
Province	5	0.3	415

Do 2017. godine u penziju bi trebalo da ode 67 radnika, od čega 29 iz Veternika, Sremčice i Dr. Nikola Šumenković, od čega 4 stručna radnika, 3 medicinske sestre i 4 negovatelja. Ukoliko bi se zabranio prijem dece u ove ustanove, ovi radnici bi mogli do 2018. godine da se preusmere na pružanje usluga namenjenih jačanju bioloških porodica dece koja lišena roditeljskog staranja ili su u riziku da ostanu bez istog.

5. Šta je potrebno odmah sprovesti

1. Preispitati postojeće standarde za rad ustanova za decu i mlade i ukoliko je potrebno uskladiti ih sa identifikovanim potrebama dece koja žive u ustanovama i njihovih porodica.
2. Doneti plan razvoja usluge na nacionalnom nivou za podršku porodicama dece koja su lišena roditeljskog staranja ili su u riziku da ostanu bez istog, kao i deci koja žive u drugim alternativnim vidovima smeštaja, što bi ustanove transformisalo u Centre za decu i porodicu. Poseban fokus razvoja usluga treba da budu na podršci porodicama sa decom sa smetnjama u razvoju
3. Preispitati geografsku pokrivenost Srbije ustanovama iz mreže, kako bi se omogućilo deci da i kada su smeštena u ustanove budu što bliže svojim porodicama;
4. U skladu sa modifikovanim standardima uskladiti organizaciju rada u svim ustanovama, uključujući i unapređenje kompetencija svih zaposlenih u ustanovama;

5. Doneti precizne planove transformacije svake postojeće ustanove;

6. Zabraniti smeštaj odraslih korisnika u ustanove za decu i mlade;

7. U narednih 5 godina izmestiti decu iz ustanova Veternika, Sremčica i Dr. Nikola Šumenković i postepeno resurse ovih ustanova vratiti u funkciju deci i mladima;

7.1 Trenutno uvesti zabranu prijema dece i odraslih u ove tri ustanove i njihov kapacitet smanjiti samo na kapacitet predviđen za brigu o odraslima;

7.2 Izraditi individualne planove za sve korisnika u ovim ustanovama, čiji je ishod njihovo izmeštanje iz institucija;

7.3 Izraditi planove upravljanja ljudskim resursima tako da se u odnosu na smanjenje broja korisnika u ovim ustanovama uvede ili zabrana prijema novih radnika nakon odlaska radnika u penziju ili prekvalifikacija i usmeravanje radnika na Centre za decu i porodicu;

7.4 Konkretni ishodi za razvoj ovih ustanova odredili bi se planom transformacije ustanova.